

Dimitrije Marković 1853 - 1919

Branka Balen

muzejski savjetnik Galerije likovnih umjetnosti u Osijeku

Izlaganje sa znanstvenog skupa — 75 Marković

ŽIVOT

Dimitrije Marković došao je u Osijek 1879. g.¹ kao učitelj crtanja na Kraljevsku realnu gimnaziju, koja je osnovana 1870.² U toj gimnaziji uvedeno je crtanje kao predmet, što je rezultiralo odumiranjem poznate osječke Crtačke škole, koja je svoj vrhunac doživjela pod rukovodstvom Huga Conrada Hötendorfa (1807 — 1869)³. Tako je Marković, koji je dobio mjesto učitelja crtanja, predstavljao, gledajući iz današnje perspektive, čvrstu sponu između vegetirajuće Crtačke škole⁴ i nove gimnazije, odnosno reafirmiranja crtanja kao predmeta.

Osim redovne nastave, posvetio se u svoje slobodno vrijeme talentiranim učenicima i podučavao ih u

Rođen je 1853. godine u Rijeci, gdje je završio šest razreda realne gimnazije, a potom je u Križevcima bio slušač šumarsko-gospodarskog učilišta. Slikarstvo je studirao u Beču i Firenzi. Od 1879. godine boravio je u Osijeku kao profesor crtanja na Kraljevskoj realnoj gimnaziji. Kao cijenjena ličnost i priznati slikar proboravio je u Osijeku 30 godina do svog odlaska u Zagreb 1910. Za sobom je ostavio niz portreta poznatih ličnosti svoga vremena rađenih u duhu akademskog realizma. Umro je u Zagrebu 1919. godine.

svom atelijeru. Jedan, čiji je talent uočio, bio je i Vladimir Becić⁵, koji mu je pomogao u njegovu atelijeru.^{6,7}

Dimitrije Marković rodio se u Rijeci 22. XI. 1853, gdje je završio šest razreda realne gimnazije. Daljnje školovanje vodi ga u Križevce, gdje je slušač šumarsko-gospodarskog učilišta. Međutim, kako je vjerojatno cijelo vrijeme pomalo crtao i slikao, prevladao je u njemu taj nagon, tako da je odlučio tražiti stipendiju. Svoju molbu upućuje vladi u Zagreb i uspijeva. Kao stipendist boravi od 1874 do 1876 na Umjetničko-obrtnoj školi u Beču, a 1876—1878. i 1880—1881. na Kraljevskoj akademiji risarskih umjetnosti u Firenci. Kako je teklo njegovo školovanje na Akademijama u Beču i Firenci ne znamo jer za sada ne posjedujemo nikakvih podataka.

Prva služba mu je bila u Bjelovaru, a zatim je 1879. premješten u Osijek. Godinu dana prije njega morao je s tog mjesta otići Adolf Waldinger (1843—1904).⁸ Marković je, međutim, godine 1880/81. bio oslobođen dužnosti učitelja na realci da bi se mogao pripremati za učiteljski ispit. On je to vrijeme proveo na Akademiji u Firenci, gdje je ispit položio s izvrsnim uspjehom⁹ a 1881. ista ga je Akademija odlikovala medaljom za njegov slikarski rad.⁹

U želji za usavršavanjem provodi u dva navrata ljetne praznike u Münchenu na Akademiji — 1883. i 1898. Nakon prvog boravka izlaže svoje radove u Zagrebu u velikoj dvorani vladina Odjela za bogoštovlje i nastavu.¹⁰ Dimitrije Marković se postepeno, ali mogli bismo reći sigurno, nametnuo osječkoj javnosti. Počeo je s izložbama u Zagrebu (1883. i 1888), 1891.¹¹ nastavio je u Osijeku istom aktivnošću. Sve te njegove akcije u javnosti revno je pratila štampa obasipajući ga superlativima, uz svesrdnu preporuku građanstvu. Htjelo se naime, ujedno, postići da se građanstvo, koje je naručivalo slike kod stranih slikara, orijentira na domaćeg autora.¹² Zaintrigirao je tako i gradsku upravu Osijeka, koja je kod njega 1896. naručila portrete 14-orice župana počev od 1809, kada je Osijek postao slobodni kraljevski grad.¹³ Kao rezultat te narudžbe bio je portret velikog

¹ Otpisom Zemaljske vlade u Zagrebu (8. X. 1879) bio je premješten s realke u Bjelovaru kao namjesni učitelj na Kraljevsku realnu gimnaziju u Osijeku.

² I godišnje izvješće samostalne niže realke u Osijeku koncem školske godine 1870/71. (kratka povijest osnivanja realke s imenima osnivača).

³ Vodio je Crtačku školu od 1841. do svoje smrti 1869.

⁴ Zatvorena 1880. g. Potkraj su na njoj predavali profesori s gimnazije.

⁵ Matko Peić: *Hrvatski slikari i kipari. Slavonija, Srijem*, Osijek 1969.

⁶ Nalazio se na II. katu realne gimnazije (danas CUO Braća Ribar, završni stupanj).

⁷ Ljubo Babić: *Umjetnost kod Hrvata*, Zagreb 1943, str. 214. (Becić o Markoviću).

Markovićev učenik Guido Jeny napisao je *duša od čovjeka* jer je svakom rado pomagao. Za Jenya je u dva navrata intervenirao oko stipendije.

⁸ Morao je napustiti mjesto učitelja crtanja jer nije položio učiteljski ispit (monografija: *Waldinger, Oto Švajcer*, Galerija likovnih umjetnosti, Osijek 1982).

⁹ Narodne novine, Zagreb 1881, 10. VIII, br. 182: ...odlikovan od Akademije umjetnosti u Firenciji g. Dmtar Marković namjesni učitelj risanja na Kr. velikoj realci u Osijeku. Dobio je kolajnu za umjetnost. G. Marković proveo je čitavu godinu na Akademiji te je i položio ispit iz risanja s izvrsnim uspjehom.

¹⁰ *Vienac*, Zagreb 1883.

¹¹ *Die Drau*, Osijek, 3. XII. 1891, br. 143, str. 2.

¹² *Die Drau*, Osijek 1891, 3. XII, br. 143, str. 2.

¹³ *Narodne novine*, Zagreb 1888, 18. VIII, br. 190.

¹⁴ *Die Drau*, Osijek 1896, 14. VI, br. 69, str. 4.

¹⁵ Svi portreti rađeni za Veliku salu Županije u Osijeku smatraju se izgubljenima.

župana virovitičke županije grofa dr. Teodora Pejačevića, koji mu je čak pozirao u atelijeru.¹⁴ Naravno da je štampa pratila taj čin s velikom pompom, kao i dvije daljnje posjete velikog župana atelijeru. On se vrlo pozitivno izrazio o svom portretu. Kako je taj portret u naravnoj veličini izgledao, zahvaljujemo sačuvanoj kopiji (danas u Galeriji likovnih umjetnosti, Osijek), koju je Marković po dozvoli velikog župana radio za salu *Casina*.¹⁵

Nakon toga Markovićev slikarski autoritet u gradu bio je sigurno neprikosnoven. Nižu se narudžbe, od portreta, preko sakralnih tema, pa do restauriranja slika starih majstora iz vlasništva slavonskih feudalnih obitelji.¹⁶ Posljednji veliki pothvat Dimitrija Markovića bila je slika s povijesnom tematikom *Posljednji trenuci Katarine Zrinjske* iz 1904, koju je radio inspiriran dramom Tresić-Pavičića.¹⁷ Slika je bila izložena u Osijeku i Zagrebu, a trebala ju je prema pisanju tiska otkupiti Zemaljska vlada u Zagrebu. Marković je to svoje djelo želio reproducirati u oleografiji, ali je izgleda uspio samo s razglednicama.¹⁸

1910. godine Dimitrije Marković odselio je u Zagreb, gdje je i umro 14. I. 1919. u 66-oj godini života.

Zašto je otišao u Zagreb i što je tamo radio 9 godina do svoje smrti, zasad nam je nepoznato. Tisak se prestao zanimati za njega i dio je još samo obavijest o njegovoj smrti.¹⁹

140. Dimitrije Marković, *Ban Teodor Pejačević*, 1907.

DJELO

Kao slikar Dimitrije Marković sigurno je stvorio brojna djela, međutim, iz tiska znamo za 17 radova²⁰. Od njih danas poznajemo 8, odnosno 6 registriranih (vidi kataloške podatke). Marković nije bio samo slikar, nego kulturni i likovni animator grada.²¹

Tematski je bio pretežno vezan uz portret, portretirajući svoje suvremenike, ali nije prezao ni od sakralnih i historijskih tema.

Slikao je u duhu akademskog realizma, strogo crteža i čvrstih formi, uz tonski kolorit. Za današnje pojmove nije nikakav senzacionalan slikar. Njegovi nas radovi dok ih gledamo ostavljaju hladnima. Ipak, ne može mu se poreći poznavanje zanata i inzistiranje na sličnosti, što mu je prema pisanju tiska i uspijevalo.

Najuspjeliji rad mu je svakako mala slika (350 × 450 mm) pod nazivom *Primorski pejzaž*. To je ujedno jedini poznati i sačuvani pejzaž iz opusa Dimitrija Markovića. Po načinu rada potpuno se razlikuje od njegovih ostalih radova. Pejzaž je pun svjetla i atmosfere talijanskog juga, svježih i svijetlih boja. To je mala, izuzetno uspješna impresija, puna mira, vedrine i ležernosti, koja je vjerojatno nastala za jednog od njegovih boravaka u Italiji. Na kamenoj ogradi terase nad morem sjedi talijanska seljanka s tamburinom u rukama. Uz nju je kameni stub sjenice, koji pridržava krov načinjen od tankih grana isprepletenih lozom. Uz lijevi rub slike je strma obala, koja se gubi u dubinu slike. More je mirno i spaja se na horizontu s poluoblačnim nebom, zatvarajući desni rub slike.

Ovaj rad daje nam naslutiti kakav je Marković bio slikar kada nije bio opterećen narudžbom i kada je slikao za svoju dušu. Prava je šteta što nije sačuvano više takvih radova, jer bi njima sigurno zauzeo neko časnije mjesto u našoj povijesti umjetnosti.

Od sačuvanih portreta značajnija su mu ostvarenja Mate Grkovića (1896) i Teodora Pejačevića (1907), oba poprsja. Strogog su crteža i čvrstih formi, kruta, ali zato vješta zanatska ostvarenja bez mnogo slikarske invencije. Marković je inzistirao na sličnosti, što mu je i uspjelo. Nadalje je u tome otišao na portretu Karla Hoffmanna (1901), koji svojim realističkim načinom zapravo oponaša fotografiju. Ovaj portret djeluje, međutim, krajnje hladno i prazno.

¹⁵ *Die Drau*, Osijek 1897, 18. IV, br. 46, str. 4.

¹⁶ *Die Drau*, Osijek 1902, 28. IX, br. 114, str. 3.

Die Drau, Osijek 1902, 13. IV, br. 45, str. 3.

¹⁷ *Die Drau*, Osijek 1904, 12. VI, br. 71, str. 8.

Die Drau, Osijek 1905, 12. I, br. 6, str. 4.

Obzor, Zagreb 1905, 30. I, br. 24.

¹⁸ *Die Drau*, Osijek 1907, 29. VIII, br. 103, str. 4.

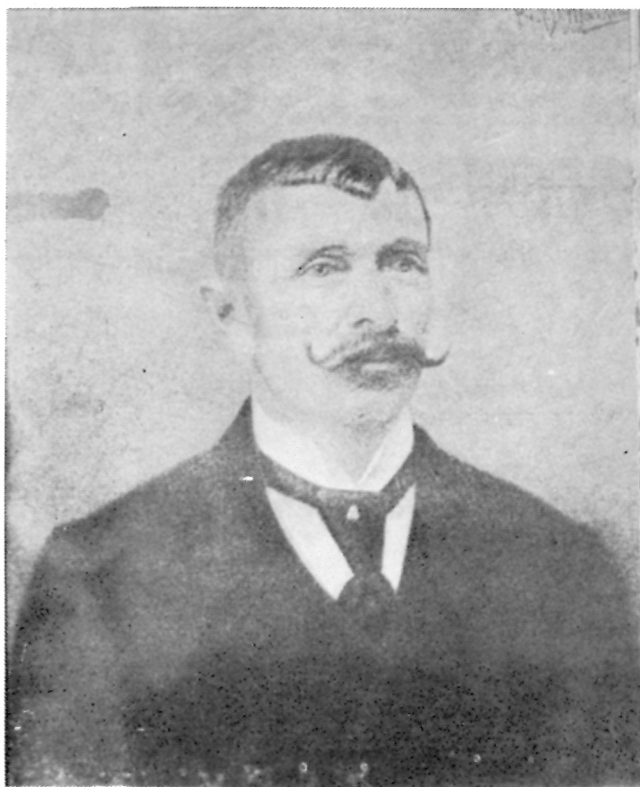
Razglednice (9 × 14 cm) prodavale su se u knjižari Bačić, a 5% čiste dobiti išlo je udruženju *Cirila i Metodija*. Jedna razglednica sačuvana je i deponirana u osječkom Muzeju Slavonije.

¹⁹ *Die Drau*, Osijek 1919, 20. I, br. 15, str. 3.

²⁰ *Ladislav Pejačević*, crtež olovkom, 1880.

Portret gospođe Solar, 18880.

Na morskoj obali, crtež olovkom, 1888.

141. Dimitrije Marković, Portret Karla Hoffmanna, 1901.

Rukopis mu se prepoznaje i na portretima koje je restaurirao za grofa Teodora Pejačevića²². To su uglavnom znamenite ličnosti obitelji Pejačević iz XVIII. stoljeća na kopijama Franza Pitnera (1826—1892) i Thana

Paula Krznarić, 1891.
 Portret gospođe Zorc (Zorac), 1892.
 Petar Pejačević, 1896.
 Mato Grković, direktor klasične gimnazije, 1896.
 Teodor Pejačević, ban, 1897.
 Madonna Immacolata, 1899.
 Franjo Josip I, 1899.
 Karlo Hoffmann, 1901.
 Teodor Pejačević, 1902.
 Đorđe Branković, patrijarh, 1902.
 Portret supruge von Wucherera, pastel, 1902.
 Posljednji trenuci Katarine Zrinjske, 1904.
 Teodor Pejačević, poprsje, 1907.
 Primorski pejzaž.
 Robinja.

²¹ Glas Slavonije, Osijek 1971, 13. VII.
 Oto Svajcer: Veliki animator kulturnog i glazbenog života.

²² Za grofa Teodora Pejačevića:
 Josip II, grof Pejačević, danas u osječkoj Galeriji
 Marko III, Aleksandar, barun Pejačević, danas u Galeriji
 Karlo grof Pejačević, danas u Galeriji
 Marija Eleonora, grofica Pejačević-Erdödy
 Franjo, grof Nadassy, hrvatski ban
 Antun I, grof Pejačević, danas u osječkoj Galeriji
 Portret nepoznate ličnosti
 Za grofa Rudolfa Normanna-Ehrenfelškog (Valpovo):
 Venera i Amor, Tizianova škola
 Judita i Holoferno, holandska škola.

²³ Originali iz XVIII. stoljeća danas nisu poznati.

²⁴ Die Drau, Osijek 1902, 28. IX, br. 114, str. 3.

²⁵ Vlasništvo Zbirke Bauer i Galerije umjetnina iz Vukovara.

²⁶ Danas je Dimitrije Marković gotovo nepoznat kao slikar, za razliku od Adolfa Waldingera, koji je bio 25 godina njegov suvremenik. Dok je Marković u svoje vrijeme bio slavljn i poštovan, Waldinger je egzistirao paralelno u totalnoj anonimnosti.

Mora (1828—1899)²³. Osim restauracije trebao je preinačiti i format slika, koje su bile namijenjene ovalnim nišama ulaznog hola dvorca u Našicama²⁴. Izgleda da do realizacije te zamisli ipak nije došlo, jer su svi sačuvani portreti kvadratnog formata.

Od slika s povijesnom tematikom poznate su nam Robinja (1260 × 1890 mm)²⁵ i prema razglednici *Posljednji trenuci Katarine Zrinjske*. O toj slici piše Die Drau (Osijek, 1905, br. 6) slijedeće: *Kolosalna historijska slika komponirana je slobodno, bogata bojom i služi našem domaćem slikaru na čast. Slika, koja bi bila vrlo pogodna za reproduciranje, biti će ovdje izložena samo nekoliko dana.*

Robinja je vrlo slično koncipirana. Kompozicija se oslanja na klasicističke majstore, boja je svježja, a crtež je čvrstih formi. Jednom riječju, tipično djelo akademskog realizma. Sadržaj slike vjerojatno nije originalan, jer su mnogi slikari obrađivali tu temu. Jedan od njih je i francuski slikar Victor Giraud (1841—1871), koji je izradio sliku *Trgovac robljem*. Ona je poslije tiskana kao predložak za izradu goblena.

Iako je opus sačuvanih djela Dimitrija Markovića nevelik, možemo ga ipak definirati kao tipičnog provincijalnog slikara, vrlo marljivog, ali bez senzacionalnih rezultata. Međutim, ne može mu se osporiti značenje, koje je imao kao animator i središnja ličnost kulturnog života Osijeka na prijelazu XIX. stoljeća u XX²⁶.

BIOGRAFIJA

1853.
 22. XII, rođen u Rijeci, gdje je završio šest razreda realne gimnazije
 1874—1876.
 na Umjetničko-obrtnoj školi u Beču.
 1876—1878.
 na Kraljevskoj akademiji risarskih umjetnosti u Firenci.
 1879.
 8. X, otpisom Zemaljske vlade u Zagrebu bio premješten s realke u Bjelovaru kao namjesni učitelj na Kraljevsku veliku realku u Osijeku.
 1880.
 izradio portret bana Ladislava Pejačevića (crtež olovkom) i izložio ga.
 1880—1881.
 oslobođen dužnosti učitelja na realci radi priprema za učiteljski ispit. Stoga boravi na Kraljevskoj akademiji risarskih umjetnosti u Firenci.
 1881.
 odlikovan od Akademije u Firenci kolajnom za svoje radove.

142. Dimitrije Marković, Robinja

1883. izložio svoje radove (studije i gotove radove) u velikoj dvorani vladina Odjela za bogoštovlje i nastavu u Zagrebu kao rezultat boravka na Akademiji u Münchenu preko ljetnih praznika.

1884. dobio titulu profesora.

1888. izradio portret gospođe Solar i crtež olovkom **Na morskoj obali** u Zagrebu, gdje su bili izloženi javnosti.

1890. poduzeo studijsko putovanje po Istri i Hrv. primorju.

1891. izradio portret gospođice Paule Krznarić u Osijeku, gdje je bio i izložen.

1892. izradio portret gospođe Zorice (Zore), žene senatora u Zagrebu, i izložio ga u Osijeku.

1896. općinski nadležni organi odlučili naručiti portrete 14-orice župana (počev od postanka Osijeka slobodnim kraljevskim gradom 1809) za veliku salu Županije. Izradio ih je 5.

25. VI. svečano su otkriveni u Županiji (današnja zgrada Općinske skupštine u ulici A. Cesarca 4) povodom jubileja župana. Izradio portret grofa Petra Pejačevića, bivšeg velikog župana, u naravnoj veličini.

Izradio portret Mate Grkovića, direktora klasične gimnazije.

1897. za salu **Casina** radio portret velikog župana grofa dr. Teodora Pejačevića u naravnoj veličini prema identičnom portretu, koji se nalazio u velikoj sali Županije (rad D. Markovića iz prethodne godine). Slika je svečano predstavljena na generalnoj skupštini udruženja **Casina**, čiji je grof Pejačević bio predsjednik.

1898. ljetne praznike provodi ponovo u Münchenu radi usavršavanja.

1899. naslikao sliku **Madonna** za Dječjački seminar u Đakovu. Sliku je posvetio biskup Strossmayer. Izradio sliku kralja Franje Josipa I. u naravnoj veličini po fotografiji za veliku salu Županije.

1900. X. izložio slike u sali Trgovačke komore.

1901. izradio portret Karla Hoffmanna, osječkog veleposjednika.

1902. grad naručio portret velikog župana grofa dr. Teodora Pejačevića za veliku salu Županije. Po narudžbi velikog župana restaurira za njegov dvorac u Našicama 7 baroknih portreta iz obitelji Pejačević. Radi portrete patrijarha Đorđa Brankovića (poprsje i u naravnoj veličini), koje je naručio njegov zet dr. Maksimović, osječki veleposjednik. Izradio umanjeno poprsje supruge generalštabnog komandanta baruna von Wucherera u pastelu. Restaurira za grofa Normanna (Valpovo) dvije slike: **Veneru i Amora**, Tizianove škole, i **Juditu i Holoferna**, holandske škole, iz ostavštine baruna Hillebrand-Prandaua.

1904. radi skice za oltarne pale crkve u Petrijevcima (selo nedaleko Osijeka). Izradio sliku **Posljednji trenuci Katarine Zrinjske**.

1905. I. izložio u Osijeku sliku **Posljednji trenuci Katarine Zrinjske**. Koncem mjeseca siječnja istu sliku izložio je i u Zagrebu.

1907. izrađene razglednice po slici **Posljednji trenuci Katarine Zrinjske**, koje su se mogle kupiti u knjižari Radoslava Bačića u Osijeku. Izradio poprsje velikog župana grofa dr. Teodora Pejačevića.

1909. 26. X. slavi 30-godišnjicu rada kao učitelja odnosno profesora crtanja u Osijeku.

1910. prije odlaska u Zagreb izradio portret Aleksandra Balogha, kraljevskog savjetnika u Osijeku.

1919. 14. I. umro u Zagrebu.

I Z LO Ž B E

1880. VIII, izložio portret bana Ladislava grofa Pejačevića (crtež olovkom) u Zagrebu.

1883. izložio svoje radove (studije i gotove radove) u velikoj dvorani vladina Odjela za bogoštovlje i nastavu u Zagrebu.

1888. VII, izložio **Portret gospođe Solar**, ulje, i **Na morskoj obali**, crtež olovkom, u Zagrebu (vjerojatno u izlozima dućana).

1891. XII, izložio **Portret gospođice Paule Krznarić** u izlogu Franza Rajala, trgovca metalnim namještajem u Osijeku.

1892. XII, izložio u Osijeku **Portret gospođe Zorac (Zorc)**, supruge senatora u Zagrebu.

1900. X, izlagao u sali Trgovačke komore u Osijeku.

1905. I (početak mjeseca), u izlogu firme **Povischil & Kaiser** (osječka tvornica

namještaja) u Kapucinskoj ulici (danas Bulevar JNA) izložio sliku **Posljednji trenuci Katarine Zrinjske**.

I (konac mjeseca) u izlogu dućana Bothe u Zagrebu izložio sliku **Posljednji trenuci Katarine Zrinjske**.

1935. 3.—11. XI, Pregled naše umjetnosti, VII. izložba likovne sekcije Društva za unapređenje nauke i umjetnosti, u zgradi bivše Županije.

1950. XII, 100 godina osječkog slikarstva, Muzej Slavonije, Osijek.

1966. V—VI, Slikari i kipari gimnazije u Osijeku, Galerija likovnih umjetnosti, Osijek.

1972. X—XI, Osječko slikarstvo 1900—1916, B. Balen, Galerija likovnih umjetnosti, Osijek.

1987—1988. XII—II, Likovna umjetnost u Osijeku 1900—1940, J. Ambruš: **Slikarstvo, kiparstvo, graika**, Galerija likovnih umjetnosti, Osijek.

KATALOŠKI PODACI

(djela koja su nam danas poznata)

1. **PORTRET MATE GRKOVIĆA**, 1896. ulje na platnu, 690 x 525 mm sign. d.s. okomito: Prof. D. Marković 896. S — 44 1948, Ženska realna gimnazija, Osijek
2. **PORTRET KARLA HOFFMANNA**, 1901. ulje na platnu, 628 x 503 mm sign. d.g.: Prof. D. Marković 901. S — 824 1971, poklon Fridre Baranjec iz Osijeka
3. **PORTRET BANA TEODORA PEJAČEVIĆA**, 1897. ulje na platnu, 2330 x 1510 mm sign. d.d.: Prof. D. Marković S — 426 1948, doneseno iz HNK, Osijek
4. **PORTRET VELIKOG ŽUPANA TEODORA PEJAČEVIĆA**, 1907. ulje na platnu, 900 x 720 mm sign. d.g.: Prof. D. Marković 1907. S — 225 iz stare muzejske zbirke prije 1941.
5. **PRIMORSKI PEJZAJ** ulje na platnu, 340 x 450 mm sign. l.d.: Prof. D.M. S — 1987, otkup od Stjepana Brlošića iz Osijeka
6. **ROBINJA** ulje na platnu, 1260 x 1890 mm sign. d.d.: Prof. D. Marković vlasnik: Zbirka Bauer i Galerija umjetnina, Vukovar Slike od 1—5 vlasništvo su Galerije likovnih umjetnosti u Osijeku. Osim tih slika pouzdano postoje još **Portret patrijarha Brankovića** u Srpskoj pravoslavnoj crkvenoj općini u Donjem gradu u Osijeku i **Madonna** u crnoj školi u Đakovu.

BIBLIOGRAFIJA

1880. DIE DRAU, Osijek, 15. VIII, br. 66, str. 5. Ein gelungenes Bild des Banus (preneseno iz »Narodnih novina«)

1881. NARODNE NOVINE, Zagreb, 10. VIII, br. 182. G. Dmitar Marković odlikovan od Akademije u Firenciji

1883. VIENAC, Zagreb Izložba D. Markovića u velikoj dvorani vladinog Odjela za bogoštovlje i nastavu

1884. DIE DRAU, Osijek, 24. XI, br. 95., str. 2. Das Bild des Königs

1888. NARODNE NOVINE, Zagreb, 18. VIII, br. 190. Portret gđe Solar VIENAC, Zagreb, 18. VIII, br. 33. Crtež na morskoj obali

1891. DIE DRAU, Osijek, 3. XII, br. 143, str. 2. Ein Porträt (gospođica Paula Krznarić)

1892.
DIE DRAU, Osijek, br. 131.
DIE DRAU, Osijek, 25. XII, br. 153, str. 2.
Ein Atelier in Essek
1896.
DIE DRAU, Osijek, 14. VI, br. 69, str. 4.
Neue Portraits für den Comitatssaal
DIE DRAU, Osijek, 15. XI, br. 135, str. 6.
Dem Maler-Atelier Prof. Marković
DIE DRAU, Osijek, 6. XII, br. 144, str. 5.
Ein Porträt des Obergespans Grafen Pejacsevich
1897.
DIE DRAU, Osijek, 18. IV, br. 46, str. 4.
Ein porträt des Obergespans Grafen Pejacsevich
1898.
DIE DRAU, Osijek, 1. X, br. 116, str. 5.
Aus dem Maler-Atelier des Prof. Marković
1900.
DIE DRAU, Osijek, 29. VII, br. 88, str. 5.
Eine Gemälde-Ausstellung (predobjava)
1902.
DIE DRAU, Osijek, 18. II, br. 21, str. 4.
Graf Theodor Pejacsevich im Atelier Marković
DIE DRAU, Osijek, 13. IV, br. 45, str. 3.
Professor D. Marković
DIE DRAU, Osijek, 28. IX, br. 114, str. 3.
Gräfllich Pejacsevich'sche Ahnenportraits
1904.
DIE DRAU, Osijek, 12. VI, br. 71, str. 8.
Ein neues Gemälde von Prof. Marković
1905.
OBZOR, Zagreb, 30. I, br. 24.
Izložena slika Katarine Zrinjske
DIE DRAU, Osijek, 12. I, br. 6, str. 4.
Ein Riesengemälde von Prof. Marković
1905.
DIE DRAU, Osijek, 1. II, br. 14, str. 3.
Eine Galerie der Esseker Obergespāne
1907.
DIE DRAU, Osijek, 29. VIII, br. 103, str. 4.
Ein Historisches Gemälde von Prof. Marković auf Ansichtskarten
1909.
DIE DRAU, Osijek, 11. X, br. 231, str. 4.
Jubiläum eines Professors
1919.
DIE DRAU, Osijek, 20. I, br. 15, str. 3.
1935.
PREGLED NAŠE UMJETNOSTI, katalog izložbe, Osijek, 3.—11. XI, VII izložba likovne sekcije Društva za unapređenje nauke i umjetnosti
1950.
100 GODINA OSJEČKOG SLIKARSTVA, katalog izložbe, Osijek, XII, Muzej Slavonije
1966.
SLIKARI I KIPARI GIMNAZIJE U OSIJEKU, katalog izložbe, Osijek, V—VI, Galerija likovnih umjetnosti
1971.
GLAS SLAVONIJE, Osijek, 13. VII.
Oto Svajcer: Veliki animator kulturnog i glazbenog života Osijeka
1972.
OSJEČKO SLIKARSTVO 1900—1916, katalog izložbe, Branka Balen, Osijek, X—XI, Galerija likovnih umjetnosti
- 1987—1988.
LIKOVNA UMJETNOST U OSIJEKU 1900—1940, katalog izložbe, Viktor Ambruš, Jelica Ambruš, Vesna Burić, Ida Horvat, Osijek, XI—II, Galerija likovnih umjetnosti i Muzej Slavonije

artistic colony on international visual art manifestations: Mulenium Exhibition in Budapest, 1896; International Exhibition in Copenhagen, 1897; Austro-Hungarian Exhibition in Petersburg, 1899; World Exhibition in Paris, 1900; Exhibition of Croatian Artists in Prague, 1903; as well as high personal recognitions that Vlaho Bukovac was awarded on Venetian Biennales held in 1897, 1901 and 1903, first Secession Exhibition in Vienna, 1898, and Bukovac's one-man exhibition in Vienna, 1903. Besides their artistic value, these presentations meant a certain political recognition of the Croats having steadily pointed by separate exhibitions, to their autonomy within the Habsburg Monarchy and simultaneously involving the situation in Croatia, where a conservative campaign against the artists eventually made Bukovac to leave the country and his artistic colony to disperse.

Katarina Pavlović

ATTEMPTS AT MODERNIZATION OF SERBIAN PAINTING

It is known that for centuries, historical circumstances had influenced Serbian painting making it quite conservative, and that few individual attempts at modernization had no significant results. It was only Nadežda Petrović who really succeeded in the adoption of European achievements. Together with German painters, she created expressionism in Munich. It is vaguely suggested that, as early as 1915, she also committed herself to abstractionism. However, even if this cannot be stated for sure, numerous facts reveal that abstractionism was initiated in Belgrade at the beginning of 1930ies (Bijelić, Petrov). Accordingly, there were artists who might have achieved the European level but obstructions were laid along their way by the general course of the development of our culture, the consequences of which appear to also entail effects on the present state of visual arts.

Jelica Ambruš

VISUAL ART IN OSIJEK, 1900—1940

Visual art in Osijek, 1900—1940, constituted an integral part of the Croatian visual art of that period of time. First period, until 1918, was characterized by the beginning of modernism, developed within the frames of Austro-Hungarian government and was introduced by the generation of our artists educated in Vienna, Prague, Munich and Paris. Second period lasted between two wars, 1918—1940, when the development of modernism was resumed in the newly formed state. Osijek is a town with a rich visual art tradition from the 18th and 19th century. In the 20th century, the visual art activities in the town were intensified and better organized. From 1909 until 1929, the Club of Croatian Writers and Artists, with a Section of Visual Arts, was active in Osijek, from 1920, the Society for Promotion of Science and Arts, with a Section of Visual Arts, and the Society of Visual Artists of Osijek, and from 1933 until 1944 the Mursa Archeological Club, were also active in Osijek. The General Secondary School in Osijek was the first real source of talents in visual arts. Activities of private art schools were also of utmost importance. Exhibitions were more frequently organized, ent-

ailing the appearance of visual art criticism, patronage and collecting. Book get up within fruitful publishing activities should also be mentioned here.

Branka Belan

DIMITRIJE MARKOVIĆ (1853—1919)

Dimitrije Marković was born in 1853, in Rijeka, where he completed six classes at the General Secondary School, then enrolled the College of Forestry and Agriculture in Križevci. He studied painting in Vienna and Florence. From 1879, he worked in Osijek as a teacher of drawing at the Royal General Secondary School.

He lived in Osijek for 30 years, as a well-known figure and recognized painter. In 1910, he moved to Zagreb, where he died in 1919. He left behind a series of portraits of known persons of the time, painted in the spirit of academic realism.

Emma Radulović, Vladislav Ristić

WAR PAINTERS' TASKS AT THE SERBIAN ARMY SUPREME HEADQUARTERS, 1914—1918, ACCORDING TO ARMY DOCUMENTATION AND MILAN A. MILOVANOVIC'S WORKS OF ART

A document entitled Instructions for Use of War Painters Allocated to Supreme Units Headquarters on Battlefields, signed by duke Putnik, chief-of-staff, contains instructions for war painters' activities.

The original army documentation of Milan A. Milovanović, stored kept at the National Museum in Kruševac, allows not only the actual orders to the painters for «screening» of the battlefields but also the movements, and exact date and time of painting particular events to be recalled.

Besides their documentary value, the works of art of Milan A. Milovanović from the 1914—1915 period, i.e. a few oil-paintings and a number of croquis and drawings preserved are, beyond doubt, also of a considerable visual value.

The time of his recovery in Italy and in the south of France (1916—1919), when all his endeavors were focused on the resumption and realization of his painting concepts initiated before World War I, was the actual peak in Milovanović's creativity.

Milovanović's painting as well as the war painters' work in general, were actually rehabilitated by the exhibition of the Society of War Painters and Sculptors 1912—1918, held in Belgrade in 1940.

Stanka Tanja Đurović

THE PAINTER MIHAILO VRBICA

Mihailo Vrbica is the only Montenegrin painter graduated from the Moscow Academy of Art. He was a painter at King Nikola's court. After World War I, he was deprived of the professorship, retired too early and died in 1937, ununderstood and completely forgotten. Current fine arts critique should not pass over in silence this unexplored but above all valuable opus of landscapes, portraits and figurative compositions of this painter.